

SESSIONS CIENTÍFIQUES. CENTENARI DE LA REVISTA DE LA RAMC

REVISTA DE LA REIAL ACADÈMIA DE MEDICINA DE CATALUNYA. PERSPECTIVA DE FUTUR

Jacint CORBELLA i CORBELLA

Acadèmic numerari. Director de la Revista RAMC

RESUM: Es fa una revisió de les dificultats amb que es troben les revistes d'institucions minoritàries, des de diversos punts de vista: econòmiques, de qualitat, difusió. S'assenyala la importància de l'edició digital, i la presència en pàgines web. Es valora l'efecte RACO (Revistes Catalanes d'Accés Obert), amb la possibilitat de consulta fàcil i directa a Internet. Es donen resultats sobre el nombre, molt elevat, de consultes a les dues revistes de l'Acadèmia (Rev. RAMC i Gimbernat). En una segona part es fan propostes de reorganització pel manteniment i creixement de la revista.

PARAULES CLAU: Centenari Rev. R. Acadèmia Medicina Catalunya – Gimbernat - Efecte RACO.

INTRODUCCIÓ

S'ha vist que la premsa mèdica a Catalunya té els primers precedents a la Acadèmia quan a finals del XVIII s'imprimeixen algunes de les comunicacions fetes a les seves sessions en un primer llibre, ben gruixut. Hi havia l'antecedent de les memòries, més antigues, de l'Acadèmia de Sevilla. Però la nostra Acadèmia compleix el seu paper. El treball ingent del doctor JM Calbet; la presentació avui del Dr. Hervàs, han fet que quedi clara aquesta posició capdavantera. Tenim uns bons antecedents, prou sòlids, malgrat els entrebancs d'inestabilitat i lluites que ha patit el país. En un segon pas, i de manera forçadament resumida els doctors Sabaté i Guerrero ens han mostrat alguns aspectes del que ha estat de la nostra revista, que ara recordem. Ara cal preveure cap on hauríem d'anar. En marcaré tres aspectes. 1. Les dificultats que cal resoldre i tenir la solució assegurada; 2. La valoració que en fem, des de la perspectiva de la nostra cultura i l'efecte RACO; 3. Propostes d'organització davant l'increment de la tasca.

Les dificultats que cal resoldre i tenir la solució assegurada. N'hi ha moltes, però les podem definir en quatre grups principals. La primera potser és la de qualitat. Després vénen les econòmiques. I encara els contin-

guts, per qualitat i per quantitat, o millor per "arribada o recollida" dels treballs. I finalment la insuficiència de persones davant de la feina que se'ns planteja de cara al futur

LES DIFICULTATS DEGUDES A LA QUALITAT DE LA REVISTA.

Si el contingut no és prou bo, si la revista és dolenta, no cal fer-la. Aquest és un criteri molt vàlid. Molts acadèmics, amb un nivell crític alt, veuen les coses des d'aquest punt de vista. Màxim la consideren com una revista d'una "societat", però no una revista científica. Tenen una bona part de raó. La nostra revista no pot fer un bon paper en el "forum" de les grans revistes científiques del món. Hi ha prou factors, de primer ordre, que influeixen.

Un, no el més important, és que la revista és genèrica, i no és especialitzada, o "ultraespecialitzada" com les grans revistes de primera línia, que a més a vegades s'han diversificar dins d'un mateix títol genèric, com és per exemple el cas de "Nature".

Un altre tema és la llengua. Escrivint treballs científics en castellà, i encara menys en català, avui no es va enlloc. Això ho tenen molt clar les persones que publiquen des d'aquí. Trameten els seus treballs més importants a revistes de fora i en llengua anglesa. Ja hi ha grans editores "multinacionals" de revistes. I tenen les seves pròpies normes i exclusivismes. M'atreiria a dir, fins i tot, que alguns autors, o bastants, escriuen més bé en anglès que en català. Però aquest és un altre tema, perquè molts no varem poder aprendre mai català a l'escola.

Un tercer punt és considerar a qui es dirigeix la revista. Els destinataris són en principi els nostres propis acadèmics. Ja saben que el que els interressi de la seva especialitat ho han de buscar en altre lloc. Aquí tenim més varietat de continguts i amb menys profunditat.

Això ens porta al punt dels continguts. Ja s'ha fet al·lusió a la qualitat, o profunditat, dels continguts. Però a més aquí hi ha de tot. Recull la realitat del que es fa a l'Acadèmia; resums dels discursos d'ingrés de numeraris i corresponents; notícies de la vida acadèmica; un editorial sovint social i intencionat sobre aspectes diversos del que es presenta, o de la problemàtica científica o social. També les sessions necrològiques, en que es recorden els trets més importants del acadèmics finats. I alguns aspectes d'interès històric local, que venen del coneixement de la rica documentació del nostre arxiu de finals del XVIII i tot el XIX. Aquests punts històrics els interpretem com un deure, una contribució que fa l'Acadèmia a la cultura del país.

DIFICULTATS PER L'ECONOMIA

Aquest ha estat un tema recurrent, que ha complicat bastant la vida de la revista, i dels responsables de l'Acadèmia, i que s'ha anat resolent de manera diversa. Ara, en la situació actual podem dir que no és un problema important.

El moment més "esplèndid" va ser en la revista entre 1945 i gairebé fins a 1980, en que el laboratori "Hubber" es feia càrrec de l'edició. Sortia un número cada mes, en bona edició, amb anuncis, i amb repartiment pràcticament a tots els metges durant molts anys. En un moment determinat, en els anys 40's i 50's en plena autarquia econòmica, i aïllament del país, quan no hi havia gairebé relacions internacionals, les revistes de fora no arribaven, les subscripcions eren cares i insegures, els metges que volien saber l'evolució dels coneixements, ho tenien més difícil. Recordem el gran paper de "Síntesis Médica" de Wassermann, també de repartiment gairebé universal entre els nostres metges i gratuïta. En resum, la revista de l'Acadèmia durant aquests anys va ser important, pels seus propis continguts. I a més els nostres metges tampoc tenien massa on publicar, perquè la sortida fora era difícil.

Aquesta situació va canviar, no cal explicar-ne els detalls, perquè l'evolució ha estat llarga, però ara el panorama és molt diferent.

Acabat el patrocini d'Hubber no vàrem canviar el xip. Es pensava en el mateix model de revista. I l'Acadèmia no donava per tant. Així va venir un temps d'eclipsi. Després, amb el Dr. Valdecasas com a director, amb equip amb el Dr. Climent, secretari i el Dr. Vidal Sivilla, es va mantenir un nivell, anant a demanar, a "pidolar", principalment a laboratoris farmacèutics. S'hagué de

canviar d'editor, limitar tirada, tot i que era selectiva i de pocs milers de revistes. Després menys.

Ara el tema s'ha pogut resoldre de manera dràstica. Les millores tecnològiques hi han influït, però també la decisió. La revista ha de passar a un format digital. És a dir s'ha de poder posar a la pàgina web. L'Acadèmia té una pàgina web, difícil de mantenir per manca de personal que s'hi pugui dedicar. Una pàgina com la nostra, si vol mantenir un nivell alt, i amb facilitat de consulta a la documentació d'arxiu, necessita com a mínim una persona, amb formació o experiència suficient i dedicació a temps complet. Una altra cosa és jugar un partit amb alguns jugadors de menys, és a dir fer-ho malament.

Per sort l'administració, en la part que funciona bé, ha creat estructures amb visió de futur. Una és la de recollida sistemàtica de les publicacions d'institucions que no responen a motius comercials, i poden oferir els continguts lliurement. Hi ha la publicació actual i s'han digitalitzat pràcticament tots els continguts anteriors disponibles. És un repositori que rep el nom de "RACO", (Revistes Catalanes d'Accés Obert). És un suport molt sòlid, i encara poc conegut, pel manteniment de les aportacions culturals, de tot nivell, que hi ha hagut en el país, i tenien el risc de perdre's. Ara en tornarem a parlar.

Juntament amb això mantenir una tirada en paper, curta, però suficient per unes poques necessitats, és factible i permet la continuïtat de la revista, i també la d'altres publicacions de l'Acadèmia si cal. L'economia per ara, si més no avui, no és obstacle.

DIFICULTATS PEL CONTINGUT

Com ja s'ha assenyalat la gran ciència es fa molt més a fora i les publicacions de les grans revistes ja és accessible. Pot tenir un cost econòmic, fins i tot alt, perquè les grans editorials de revistes tenen un vessant de benefici. Les institucions de recerca, principalment les universitats, més que els hospitals en el cas de la medicina, han de fer front a costos elevats, però per ara es mantenen bastant en el sentit de fer accessible l'accés als "papers" més importants. Si més no perquè els seus membres també hi publiquen.

Revistes com les de les Acadèmies locals, inclosa la nostra, no estan en aquesta via. És un camí diferent. Nosaltres tenim una certa utilitat per a la cultura local. La gran ciència universal, ja s'ha dit, va per un altre

camí. Ens hem de donar compte d'on estem. Per a definir-ho "Som una revista de cultura local, no de ciència universal".

L'EFFECTE RACO

Ja s'ha apuntat l'encert de l'administració per tenir un repositori de les publicacions, d'accés lliure, que estaven "perdudes" o "entaforades", sovint moltes no solament difícils de trobar sinó de conèixer la seva existència. Això ens ha permès conèixer-nos a nosaltres mateixos, saber no solament que existim sinó també el lloc que ocupem dins d'aquest conjunt que, cal insistir-hi, és de nivell local, de petit país. Les primeres dades que tenim són del 2008, quan comença una obra que ha costat alguns anys de posar a bon rendiment. És el RACO (Revistes Catalanes d'Accés Obert). Normalment són revistes que no es fan amb interès comercial, i tenen drets lliures

Actualment comprèn 82 institucions participants en el projecte, entre elles les de més rellevància cultural

de Catalunya. Hi ha un conjunt de 448 revistes. Es recullen 176.473 articles, dels quals 157.178 són amb el text complet. Aquestes són dades de la consulta feta el 27 de setembre de 2015.

L'Acadèmia participa amb les seves dues revistes, que ara tenen les capçaleres de "Revista de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya" i de "Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència". Aquesta última ha mantingut una mateixa capçalera des del seu inici l'any 1984. En canvi la primera ha hagut de tenir més canvis, en part només d'idioma, però també per trasbals polític, i en total són cinc títols diferents. El repositori els tracta com a cinc revistes diferents, tot i que també les reuneix amb l'Acadèmia com a únic participant. Els resultats es mesuren per nombre de consultes que es fan des de fora, no hi compten les de la pròpia institució. L'anàlisi d'aquesta informació és altament positiva. Tant si es valora de manera individual la revista, com si es considera dins del conjunt de totes les revistes i institucions.

Taula I. Nombre de consultes a la Revista de la RAMC (amb diverses capçaleres) a RACO

Títol	2010	2011	2012	2013	2014	(2015)	Total
Anales RAM Barcelona		4550	3151	14047	10653	11302	43703
Annals de l'Acad. Med. B		2066	1176	6392	8466	8080	26180
Anales de Medicina y Cirugía	43835	80263	64314	124573	154089	152026	619100
Revista RAM Barcelona	20297	24465	6784	7927	13871	13756	87150
Revista RAM Catalunya	15893	12416	7144	19414	11325	16559	82841
Total de les 5 capçaleres							858.974

Taula II. Nombre de consultes a la revista "Gimbernat. Rev. Cat. d'Història de la Medicina i de la Ciència" a RACO

	37094	31357	26231	48423	52756	47942	243.903
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------	---------

Total de les dues revistes de 2008 fins a 2015 (27 de setembre): 1.103.777
(dades actualitzades a 12.10.2015, per Gimbernat)- 2015: 70.782; total: 266.643

Com a informació complementària, però molt rellevant, cal assenyalar que la revista "Gimbernat..." que va començar com a publicació del Seminari Pere Mata (creat l'any 1977) de la universitat de Barcelona, estava gestionada en el seu principi per aquest seminari i la UB, i estava inscrita entre les revistes de la UB. En el recompte complet de l'any 2014, dins del llistat de 70 publicacions que té inscrites la UB en el repositori RACO, Gimbernat estava en la posició número 6 de l'ordre del nombre de consultes de la UB, amb un 3 % del total. Per les dades fins a juliol de 2015 ha incrementat el percentatge fins el 5 % i està en el tercer lloc de freqüència de consultes. És doncs una de les publicacions més importants, en nombre de consultes, entre les de la UB en el RACO. Altra cosa, a més, és analitzar d'on vénen les consultes. La majoria provenen de l'exterior, en primer lloc d'Alemanya (37 %) i Estats Units (28 %). Les d'Espanya són només el 23 %. La UB, valorant tots els seus aspectes, és la primera universitat de l'estat espanyol en els rànquings generals d'universitats del món. En el conjunt de les revistes de medicina de l'Acadèmia passa el mateix, estant en el primer lloc les consultes de procedència dels Estats Units.

En resum, podem dir que les dues revistes de l'Acadèmia tenen un lloc important si s'analitzen les dades de les consultes fetes al repositori RACO. Totes dues estan en el primer 10 % de l'ordre de revistes consultades. I en el conjunt, pel que fa als nou primers mesos del 2015, passen de les 250.000 consultes fetes.

CONCLUSIÓ. PROPOSTES D'ORGANITZACIÓ

Ara la revista (Rev. RAMC) funciona, sol sortir amb puntualitat i és viable, si més no en la forma actual. Però ja ha arribat l'hora de necessitar un reforç.

Un dels primers és el de les persones implicades. Cal definir un equip que porti la revista. Una de les propostes és passar de la direcció unipersonal sola a tenir un equip de direcció que consti potser de tres persones: un director, un director adjunt i un secretari.

Junt amb aquests, un equip editorial en el que hi hagi, si més no entre tots, un membre de cada secció, que són quatre. Cal implicar més les seccions.

Cal incorporar membres corresponents, dels que alguns ja han ofert la col·laboració per les tasques concretes que són necessàries. Les principals tasques que cal separar són:

*Obtenció del material. És a dir "perseguir" els autors perquè lliurin el treball i que, a més, estigui en condicions correctes, tant en format paper com digital, i d'acord amb les normes d'edició.

*Treballar amb aquest material. És a dir, com a mínim: --correcció ortogràfica i de "picar". Si està massa malament tornar-lo per a revisió de l'autor. --Adaptació del tamany i figures o taules, si cal. -- Després maquetatge inicial (la definitiva la fa la impremta).

*Procurar la diversificació de continguts. Demanar aportacions de les seccions perquè el contingut sigui més diversificat. Ara estem desviant-nos cap a massa continguts històrics, que potser són més fàcils d'obtenir. Però notem que hi ha pocs continguts d'algunes seccions o àrees.

*Potser una de les feines avui més importants. Cuidar que les revistes estiguin puntualment a la pàgina web.

Definir consells editorial i de redacció que siguin "reals", amb persones que s'hi puguin dedicar.

Reforçar el paper del personal administratiu que fan feines reals de secretaria, i a més ara estan sobrecarregats, per l'increment de feina a l'Acadèmia. En aquests moments són un puntal, tant per la dedicació com per l'eficàcia, i fins i tot el manteniment de l'ordre en el material. Actualment són els propis secretaris que ho fan, a més a més de l'altra feina, i sovint en horari no laboral.

Finalment valorar les revistes dins del que representen per a la cultura local, principalment des del punt de vista de comparació. Crec que és un servei que cal fer per la cultura del país.

CONCLUSIONS. PROPOSTA DE REESTRUCTURACIÓ EDITORIAL I ADMINISTRATIVA

1.--Dificultats que cal tenir resoltes

a.--Assumir la qualitat actual de la revista: és un element important en la cultura local, (la ciència internacional va per una via diferent). Tenir en compte a qui va dirigida, principalment el món acadèmic local.

b.--Dificultats de pressupost. Difusió principalment per via digital. (Repositori RACO; pàgina web de l'Acadèmia) – Tirada en paper molt reduïda.

c.--Dificultats per l'organització dels continguts. Definir un equip editorial, amb tasques i responsabilitats concretes